

ЖИВОТОВСЬКА С.А.

аспірант наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності
(Національна академія
внутрішніх справ)
ORCID ID: 0009-0004-6325-2974

УДК 343.1:343.13(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.67>

**РОЛЬ КЕРІВНИКА ПІДРОЗДІЛУ ДЕТЕКТИВІВ НАБУ
У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
НА ЙОГО ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ**

У статті здійснено комплексне дослідження правового статусу та процесуальної ролі керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України у формуванні стратегії досудового розслідування на початковому етапі кримінального провадження. З огляду на те, що саме перші дії після внесення відомостей до ЄРДР визначають вектор розслідування, постає потреба в науковому обґрунтуванні ролі суб'єктів, які здійснюють організаційно-процесуальний вплив на визначення тактики та пріоритетів розслідування. Автор аналізує чинне законодавство України, зокрема положення Кримінального процесуального кодексу та спеціального законодавства, яке регламентує діяльність НАБУ. Увагу зосереджено на пункті 8 частини 1 статті 3 КПК України, який визнає керівника підрозділу детективів керівником органу досудового розслідування, що надає йому відповідний обсяг процесуальних повноважень. Окремо охарактеризовано інструменти, якими керівник підрозділу впливає на формування стратегії розслідування: розподіл справ між детективами, утворення слідчих груп, участь у плануванні та погодженні ключових слідчих (розшукових) дій, контроль за строками та якістю розслідування, а також координація з прокурором і аналітичними підрозділами. У статті обґрунтовано, що роль керівника підрозділу детективів НАБУ не обмежується адміністративною координацією, а має системний процесуальний вимір. Такий суб'єкт фактично виконує функцію стратегічного управління досудовим розслідуванням, що особливо важливо для складних і чутливих корупційних проваджень. За результатами дослідження сформульовано пропозиції щодо нормативного уточнення повноважень керівника та вдосконалення механізмів стратегічного планування в межах кримінального процесу.

Ключові слова: Національне антикорупційне бюро України, керівник підрозділу детективів, стратегія досудового розслідування, початковий етап, кримінальний процес, процесуальне керівництво.

Zhyvotovska S.A. The role of the head of the NABU detective unit in formulating the strategy of pre-trial investigation at its initial stage

The article presents a comprehensive study of the legal status and procedural role of the head of the detective unit of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine (NABU) in shaping the strategy of pre-trial investigation at the initial stage of criminal proceedings. Given that the very first actions after entering information into the Unified Register of Pre-Trial Investigations (URPI) determine the investigative vector, there is a clear need for a scholarly justification of the role of actors who exert organizational and procedural influence on defining the tactics

and priorities of the investigation. The author analyzes the current legislation of Ukraine, in particular the provisions of the Criminal Procedure Code and special legislation regulating NABU's activities. Special attention is given to paragraph 8 of part 1 of Article 3 of the Criminal Procedure Code, which recognizes the head of the detective unit as the head of the pre-trial investigation body, thereby granting this official a set of procedural powers. The article further characterizes the tools through which the head of the detective unit influences the formulation of the investigation strategy: case assignment among detectives, establishment of investigative teams, participation in planning and approval of key investigative (search) actions, oversight of deadlines and the quality of investigation, as well as coordination with prosecutors and analytical divisions. It is substantiated that the role of the head of NABU's detective unit goes beyond mere administrative coordination and has a systemic procedural dimension. This actor, in practice, performs a function of strategic management of pre-trial investigation, which is particularly important in complex and sensitive anti-corruption cases. Based on the research findings, the article offers proposals for refining the legal regulation of the head's powers and improving strategic planning mechanisms within the criminal process.

Key words: *National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, head of detective unit, strategy of pre-trial investigation, initial stage, criminal procedure, procedural leadership.*

Вступ. У сучасних умовах протидії корупції в Україні особливого значення набуває ефективність організації досудового розслідування кримінальних проваджень, пов'язаних з корупційними злочинами. Центральне місце в системі спеціалізованих антикорупційних органів займає Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), яке, відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», уповноважене здійснювати досудове розслідування найбільш складних і суспільно небезпечних корупційних правопорушень.

На відміну від інших органів досудового розслідування, структура НАБУ передбачає діяльність детективів як процесуально самостійних осіб, які поєднують слідчі та оперативно-розшукові функції. Водночас організація їх діяльності, забезпечення координації, контроль за дотриманням процесуальної дисципліни покладаються на керівників підрозділів детективів. Саме ці посадові особи відіграють важливу роль у формуванні загальної стратегії досудового розслідування ще на його початковому етапі – періоді, який є критичним для визначення тактики збирання доказів, ідентифікації підозрюваних осіб та забезпечення належного процесуального режиму.

Незважаючи на зростання наукового інтересу до проблем організації антикорупційного розслідування, питання процесуального впливу керівника підрозділу детективів НАБУ на початковому етапі кримінального провадження залишається малодослідженим. У практичній діяльності спостерігається відсутність чітко визначених нормативно-правових інструментів для реалізації стратегічного управління розслідуванням з боку керівника підрозділу, що спричиняє перетин і дублювання функціональних повноважень з іншими учасниками процесу, зокрема прокурором як процесуальним керівником.

Відсутність належного наукового обґрунтування ролі керівника підрозділу детективів у стратегічному плануванні досудового розслідування, особливо на його початковій стадії, ускладнює вироблення єдиних стандартів процесуального управління в межах НАБУ. Це, у свою чергу, негативно позначається на ефективності реагування на складні корупційні правопорушення, надійності доказової бази та забезпеченні верховенства права.

У зв'язку з цим актуалізується необхідність ґрунтовного аналізу змісту повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ, з'ясування меж його впливу на стратегію розслідування та обґрунтування шляхів удосконалення регулювання цієї сфери.

Матеріали і методи дослідження. Питання організації досудового розслідування, розподілу повноважень між його суб'єктами, а також процесуального керівництва у кримінальному провадженні було предметом уваги як українських, так і зарубіжних учених. У вітчизняній кримінально-процесуальній доктрині значний внесок у розробку загальних питань управління досудовим розслідуванням зроблено такими науковцями як Ю. Грошевий, М. Михеєнко, С. Стахівський, Л. Удалова та ін. Ними проаналізовано функціональний розподіл повноважень між слідчим, керівником слідчого підрозділу та прокурором, окреслено проблематику процесуальної незалежності учасників досудового розслідування.

Водночас практично відсутні спеціалізовані наукові дослідження, присвячені формуванню стратегії досудового розслідування саме на початковому етапі та ролі в цьому керівника підрозділу детективів НАБУ. Наявна наукова база не дає повного уявлення про процесуальні та управлінські інструменти, які використовуються для визначення загальної тактики провадження з урахуванням антикорупційної специфіки.

Крім того, у сучасних працях бракує глибокого порівняльного аналізу діяльності керівників аналогічних структур в інших спеціалізованих антикорупційних органах, що могло б слугувати додатковою базою для вироблення ефективних управлінських моделей у НАБУ.

Таким чином, незважаючи на наявність окремих публікацій, дослідження рольової моделі керівника підрозділу детективів НАБУ як суб'єкта стратегічного управління досудовим розслідуванням є недостатньо повним і потребує подальшого системного аналізу.

Зважаючи на вищевикладене, метою цієї наукової статті є дослідження ролі керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України у формуванні стратегії досудового розслідування на його початковому етапі, а також визначення процесуальних і організаційних механізмів реалізації такої ролі в межах чинного законодавства України.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- проаналізувати нормативно-правове регулювання статусу керівника підрозділу детективів НАБУ у кримінальному процесі України;
- окреслити поняття стратегії досудового розслідування та з'ясувати її особливості на початковому етапі провадження;
- виявити фактичні повноваження керівника підрозділу детективів НАБУ, які дозволяють йому впливати на формування та реалізацію стратегічних рішень у розслідуванні;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання та внутрішніх організаційних механізмів, що сприятимуть підвищенню ефективності антикорупційних розслідувань на ранніх стадіях.

Результати та їх обговорення. Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) є спеціалізованим державним правоохоронним органом, уповноваженим здійснювати досудове розслідування злочинів, віднесених до його підслідності, насамперед кримінальних правопорушень, що становлять загрозу функціонуванню органів державної влади, місцевого самоврядування, економіки та правової системи. Створене відповідно до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», НАБУ має чітко визначену внутрішню структуру, яка включає детективні підрозділи, а також систему управління їх діяльністю [2].

Керівник підрозділу детективів НАБУ є самостійним суб'єктом кримінального провадження в розумінні статті 3 Кримінального процесуального кодексу України [1]. Він виконує важливу функціональну роль, забезпечуючи належну організацію та координацію діяльності детективів. Його статус впливає як із внутрішніх організаційних актів НАБУ, так і з системного тлумачення положень КПК України, зокрема статей 38, 39, 40, 41, які регламентують повноваження керівника органу досудового розслідування, начальника підрозділу та слідчого (у випадку НАБУ – детектива).

У структурі НАБУ, згідно з Положенням про організаційно-штатну структуру та внутрішніми інструкціями, передбачено, що керівник підрозділу детективів:

- затверджує плани досудового розслідування, погоджує їх з процесуальним керівником;

- визначає відповідального детектива або слідчу групу у складних провадженнях;
- забезпечує контроль за строками, якістю та своєчасністю виконання процесуальних дій;
- вносить пропозиції щодо ресурсного та аналітичного забезпечення розслідування [3].

Водночас його повноваження формалізуються і як організаційно-розпорядчі, що не мають характеру прямого процесуального впливу, проте фактично здійснюють значний опосередкований вплив на зміст та хід розслідування. Таке становище зумовлює низку колізій у взаємодії між керівником підрозділу детективів, самим детективом як процесуально самостійною особою, та прокурором – процесуальним керівником.

Дослідження правового статусу керівника підрозділу детективів свідчить про недостатню визначеність його ролі в КПК України. Формально керівник підрозділу не є учасником кримінального провадження, однак на практиці саме він ініціює організацію слідчої роботи, розподіл справ, формує стратегію і тактику реагування на корупційні правопорушення.

Таким чином, функціональний статус керівника підрозділу детективів НАБУ знаходиться на межі між процесуальним і адміністративним впливом, що створює підґрунтя для подальшої дискусії щодо доцільності його нормативної деталізації та закріплення спеціального правового статусу в КПК України або спеціальному законі.

Поняття «стратегія досудового розслідування» наразі не закріплено у нормативно-правових актах України, однак воно активно використовується в юридичній літературі, оперативно-розшуковій та слідчій практиці [4]. У широкому розумінні, стратегія досудового розслідування – це система довгострокових цілей і комплекс тактичних рішень, що спрямовані на досягнення завдань кримінального провадження відповідно до статті 2 КПК України.

На початковому етапі кримінального провадження формування стратегії має ключове значення, оскільки саме в цей період:

- здійснюється початкове документування події злочину;
- проводяться першочергові слідчі (розшукові) дії;
- визначається суб'єктний склад фігурантів та учасників провадження;
- закладається основа для подальшого доведення винуватості або спростування підозри [7].

Формування ефективної стратегії розслідування потребує не лише юридичного розуміння структури злочину, але й здатності передбачати поведінку суб'єктів, оцінювати докази в динаміці, враховувати ризики впливу на свідків, втрати слідів злочину тощо. У цьому контексті стратегія тісно пов'язана із плануванням досудового розслідування, яке згадується у ст. 40 КПК України серед повноважень слідчого, однак на практиці розробляється і затверджується за участю керівника підрозділу детективів.

З огляду на специфіку антикорупційних проваджень, особливо вищого рівня складності (пов'язаних із високопосадовцями, використанням складних схем легалізації коштів, міжнародною співпрацею), стратегія розслідування передбачає також:

- координацію слідчих дій із процесуальним керівником;
- залучення фахівців у сфері фінансового аналізу, ІТ, експертного супроводу;
- врахування інтересів національної безпеки чи міжнародних зобов'язань України.

Таким чином, стратегія досудового розслідування – це не лише внутрішній план оперативно-слідчих дій, а й інструмент управління ресурсами, визначення пріоритетів, мінімізації правових ризиків. Саме керівник підрозділу детективів виконує функцію зведення цих елементів у єдину логіку розслідування [6].

На цьому етапі постає потреба в чіткій інституціоналізації стратегічного планування розслідувань у структурі НАБУ, а також у законодавчому або відомчому врегулюванні ролі відповідальних осіб за його реалізацію, зокрема керівників підрозділів детективів.

Згідно з чинною редакцією Кримінального процесуального кодексу України, зокрема п. 8 ч. 1 ст. 3, керівник підрозділу детективів НАБУ визнається керівником органу досудового розслідування і, відповідно, є повноцінним процесуальним суб'єктом [1]. Такий статус

забезпечує йому комплекс повноважень, реалізація яких безпосередньо впливає на формування та реалізацію стратегії досудового розслідування, особливо на його початковому етапі.

Одним з ключових інструментів, які визначають стартову точку для побудови стратегії розслідування, є право керівника підрозділу визначати відповідального детектива або слідчу групу у конкретному провадженні. Вибір виконавця з урахуванням його досвіду, навантаження, спеціалізації та особливостей справи закладає оперативну й аналітичну основу слідчих (розшукових) дій.

Відповідно до ст. 39 КПК України, керівник органу досудового розслідування має право призначати керівників слідчих груп, координувати їх діяльність та контролювати виконання доручень. Це особливо важливо у складних, багатоепізодних провадженнях, які стосуються топ корупції, де слідча група виконує колективну стратегію, погоджену на управлінському рівні.

Незважаючи на те, що складання плану досудового розслідування формально належить до повноважень детектива (ст. 40 КПК), на практиці цей документ готується за участі та під контролем керівника підрозділу, який погоджує основні напрями слідства, визначає етапність дій, забезпечує координацію із процесуальним керівником – прокурором.

У межах своїх повноважень керівник підрозділу видає письмові доручення, ініціює звернення до прокурора щодо погодження негласних слідчих (розшукових) дій, обшуків, арештів майна, проведення експертиз або залучення фахівців.

Таким чином, він опосередковано керує інтенсивністю та глибиною доказування на ранніх етапах провадження.

Також керівник підрозділу має організаційний доступ до ресурсів НАБУ, зокрема: аналітичних центрів, IT-підрозділів; експертного, технічного та оперативного забезпечення, що дозволяє виводити розслідування за межі стандартного алгоритму «заява–допит–обшук», застосовуючи інтелектуальні й цифрові методи документування злочинної діяльності.

У межах спільної реалізації стратегії кримінального переслідування керівник підрозділу погоджує дії з прокурором, бере участь у нарадах, інформує про хід справи, вносить пропозиції щодо повідомлення підозри, затвердження планів дій, тактики допитів тощо.

Як керівник органу досудового розслідування, він здійснює внутрішній процесуальний моніторинг, вживає заходів у разі безпідставного зволікання або неякісного виконання процесуальних обов'язків, у тому числі має право ініціювати: службову перевірку, дисциплінарну відповідальність, перерозподіл справ між детективами [6].

Інструментарій керівника підрозділу детективів НАБУ є комплексним – поєднує організаційні, управлінські, аналітичні та процесуальні елементи, що дозволяє ефективно формувати стратегію досудового розслідування вже на ранній стадії кримінального провадження. Його роль виходить за межі формального управління і набуває рис центрального координатора слідчої логіки, від якого залежить темп, точність і системність реагування на складні корупційні злочини.

Висновки. У результаті проведеного дослідження зроблено низку теоретичних та прикладних висновків щодо ролі керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України у формуванні стратегії досудового розслідування.

Правовий статус керівника підрозділу детективів НАБУ як керівника органу досудового розслідування визначено на нормативному рівні відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 3 КПК України. Це підтверджує його процесуальну суб'єктність і наділення повноваженнями, що забезпечують безпосередній вплив на хід та результати досудового розслідування.

Формування стратегії досудового розслідування на початковому етапі провадження виступає ключовою управлінською функцією, від реалізації якої залежить своєчасне реагування на злочин, визначення пріоритетних напрямків слідства, мінімізація втрат доказів, організація співпраці з прокурором та оперативними підрозділами.

Керівник підрозділу детективів НАБУ володіє низкою процесуальних та організаційно-розпорядчих інструментів, серед яких: розподіл справ, утворення слідчих груп, участь у плануванні та погодженні слідчих (розшукових) дій, координація з процесуальним

керівником, контроль за строками й результативністю розслідування, доступ до аналітичних та технічних ресурсів.

Водночас реалізація стратегічного підходу у практичній діяльності детективних підрозділів супроводжується низкою викликів: відсутність чіткої регламентації самого поняття стратегії розслідування, нечітке розмежування повноважень між керівником підрозділу та прокурором, нестача єдиних внутрішніх стандартів, обмеженість кадрових і цифрових ресурсів.

Таким чином, підвищення ефективності розслідувань у підслідності НАБУ значною мірою залежить від усвідомлення стратегічної функції керівника підрозділу детективів як інтегративної фігури, яка поєднує управлінський, аналітичний і процесуальний компоненти у сфері кримінального переслідування.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>
3. Про затвердження Положення про Головний підрозділ детективів Національного антикорупційного бюро України : наказ від 2 лип. 2019 р. № 87 (зі змінами).
4. Банчук О., Дмитрієва І. Право на справедливий суд у кримінальному провадженні. *Центр політико-правових реформ*. 2016. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/pravona-spravedlyvyj-sud-u-kryminalnomu-provadhenni-o-banchuk-i-dmytrijeva-tsentr-polityko-pravovyh-reform>
5. Рогатюк І. В. Прокурорський нагляд як гарантія законності й обґрунтованості прийняття процесуальних рішень на початковому етапі досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. Вип. 2 (91). С. 140–154.
6. Лобойко В. Т. Теоретичні засади досудового розслідування в умовах сучасної процесуальної моделі. *Вісник кримінального судочинства*. 2020. № 1. С. 17–24.
7. Удалова Л. Д. Кримінальна процесуальна діяльність Національного антикорупційного бюро України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. Т. 12. № 2 (33). С. 154–160.

